

dērijas Vispārējās vēstures institūta zinātniskā līdzstrādniece Jevgenija Nazarova analizēja 19. gs. beigu un 20. gs. sākuma latviešu skolu mācību grāmatās pieejamās ziņas par 1812. gada karu un secināja, ka liela daļa šīs informācijas nesniedza priekšstatu par Latvijas vēstures saikni ar šiem notikumiem, bet vairāk pievērsās kara gaitai Krievijā. Krievu vēsturnieks Nikolajs Promislovs iepazīstināja publiku ar militārajā arhīvā Vensēnas pilī Parīzē pieejamām ziņām par Baltijas guberņām. Tur uzkrājušies 19. gs. sākumā Francijas izlūkdienestu gatavotie pārskati par Krievijas guberņām, to skaitā par Kurzemes un Vidzemes guberņu. Atsevišķs pārskats veltīts Rīgai. Materiālos ietverta statistiskā informācija un ziņas par guberņu administrāciju, pilsētām, tirdzniecību un ģeogrāfiju. Īpaša uzmanība veltīta arī guberņās pieejamo zirgu skaitam un kvalitātei. Būtu interesanti salīdzināt šos materiālus ar Latvijas arhīvos pieejamo informāciju, lai noskaidrotu, cik precīzi dati bija pieejami Francijai par Baltijas guberņām, kurās tā gatavojās iebrukt 1812. gadā.

Ģenerāļa Jona Žemaiša Lietuvas Militārās akadēmijas profesors Valds Rakutis referātā “Lietuviešu cerības: vīzija par zaudēto valsti, 1794–1812” strukturēti parādīja dažādu iekšēju un ārēju procesu radītās izmaiņas sabiedrībā apskatāmajā periodā. To rezultātā 1812. gadā lietuvieši dažādi uztvēra kara sākumu. Daļa gaidīja atnākam Napoleonu, piedalījās Varšavas hercogistes armijas izveidē un cerēja uz valsts atjaunošanu, bet daļa aristokrātijas palika uzticīga Krievijai. Liela daļa šļahtas negatīvi attiecās pret Krieviju, kuru uzskatīja par apdraudējumu savai eksistencei, un aktīvi atbalstīja Napoleonu. Savukārt buržuāzijas, ebreju un zemnieku vidū pastāvēja stipri atšķirīgi uzskati, un tie mainījās kara gaitā.

Noslēgumā LU Vēstures un filozofijas fakultātes dekāns Andris Šnē minēja, ka tiks meklēta iespēja publicēt konferences materiālus. Līdz ar to var cerēt, ka izskanējusi informācija būs pieejama ne tikai konferences dalībniekiem, bet arī citiem interesentiem.

Anita Čerpinska

KONFERENCE “CHÂTEAU GAILLARD XXVI” DĀNIJĀ

Pirms 50 gadiem – 1962. gada jūnijā notika pirmā Rietumeiropas viduslaiku arheologu konference “*Château Gaillard*”, kura savu nosaukumu ieguvusi no slavenās Gajāras viduslaiku pils Normandijā. Pēc tam regulāri katru otro gadu organizētas jaunas tikšanās reizes un regulāri izdoti rakstu krājumi, kuros uzsvars arvien vairāk likts uz viduslaiku piļu izpēti.

2012. gada 25.–31. augustā Dānijas dienvidu daļā Obenro (dāniski *Åbenrå*, vāciski *Apenrade*) pilsētiņā Baltijas jūras augstskolā (*Højskolen Østersøen*) tika rikota jau šī cikla 26. konference. To organizēja Kopenhāgenā strādājošie piļu pētnieki – Rosenborgas un Amalienborgas piļu karalisko kolekciju direktors Nils Knuds Libgots (*Liebgott*) un pensionētā Dānijas Nacionālā muzeja vēsturniece Rike Agnete Olsena (*Olsen*), kā arī Dienviddānijas apvienoto muzeju direktors Lennarts Madsens (*Madsen*). Konferencē piedalījās ap 80 dalībnieku – piļu pētnieki un celtniecības arheologi, vēsturnieki un muzeju speciālisti, augstskolu pasniedzēji un pieminekļu aizsardzības darbinieki no 17 Eiropas valstīm – Dānijas, Vācijas, Holandes, Beļģijas, Luksemburgas, Francijas, Lielbritānijas, Īrijas, Šveices, Austrijas, Ungārijas, Čehijas, Slovākijas, Zviedrijas, Somijas, Krievijas un šī ziņojuma autore no Latvijas.

Konferences laikā tika nolasīti 28 referāti un demonstrēti astoņi posterī, kuru galvenā tēma bija “Robežpilis un pilis pie robežām”. Šāda tēma bija izvēlēta arī tāpēc, ka šigada konferences vieta Obenro un tās apkārtnē ir robežapgabalš, kas vēstures gaitā piederējis gan vācu hercogiēm, gan dāņu karaļiem. Tagad tas atrodas Dānijā netālu no robežas ar Vāciju un te dzīvo vācu minoritāte. Savukārt dāņu karaļnamam vēl arvien pieder tagadējā Vācijas ziemeļdaļā Šlēsvigas–Holšteinas federālajā zemē esošā Gliksburgas pils un citi īpašumi.

Ievadreferātā dāņu vēsturnieks Karstens Porskrogs (*Porskrog*) iepazīstināja ar Dienviddānijas vēsturi laikā no 1200. līdz 1600. gadam, kad šajā apgabalā pastāvēja dažādi nelieli īpašumi, bet no 1460. līdz 1864. gadam tie līdz ar tagadējās Ziemeļvācijas daļu bija apvienoti Šlēsvigas un Holšteinas hercogistēs, ko pārvaldīja dāņu karaļi. Referents uzsvēra, ka šajā apgabalā viduslaikos nav bijušas precīzas robežas starp nelielajiem īpašumiem un hercogistēm, izņemot agrajos viduslaikos 8. gs. ierīkoto augsto zemes valni (vāciski *Danewerk*, dāniski *Dannevirke*) no Haithabu uz rietumiem, ar kuru skandināvi bija nocietinājušies pret sakšiem un slāviem.

Referātu lielā skaita dēļ katru no tiem nav iespējams detalizēti apskatīt, bet var raksturot vairākas tematiskās grupas. Viena daļa referentu pievērsās topogrāfiskām, ekonomiskām un kultūru robežām, kas saistītas ar valdnieku maiņu un piļu celtniecību jaunos apgabalos. Tika aplūkota arī robežu pārvietošanas ietekme uz piļu izvietojumu un mēģināts skaidrot iemeslus piļu dibināšanai vai pamešanai. Tā Kentas Universitātes profesors Ričards Īlss (*Eales*) agrās angļu pilis saistīja ar karaļa varas pieaugumu pie Skotijas robežām 11.–13. gadsimtā. Dāniete Heidi Mariā Mellere-Nilsena (*Møller Nielsen*) pievērsās karaļa Ērika no Pomerānijas 15. gs. celtajām, pārbūvētajām un pamestajām pilīm Dienvidjūtlāndē, veidojot racionālāk izvietotu nocietinājumu tīklu. Ungāru arheologs Maksims

Mordovins (*Mordovin*) izsekoja pēc 1526. gada otomanu okupācijas izveidoto jauno Hābsburgu piļu līniju. Austrieši Markuss Jeitlers (*Jeitler*) un Tomass Kītreibers (*Kühreiber*) raksturoja piļu celtniecību un pilsnovadu veidošanos Austrijas austrumdaļā kā zemju apgūšanas procesu attīstītajos viduslaikos. Braunšveigas vēsturnieks Markuss Blaihs (*Blaich*) aplūkoja 14. gs. Hildesheimas bīskapa pili Marienburgu un Šteiervaldi, raksturojot politisko un juridisko, kā arī arhitektūras vēstures noteikto robežu ietekmi šo celtnu attīstībā. Leidenes Universitātes pētnieks Hanss Jansens (*Janssen*) atspoguļoja Utrehtas bīskapijas robežpiļu attīstību no 1050. līdz 1528. gadam, saistot to ar bīskapa varas uzplaukumu un norietu. Šie pētījumi bija balstīti galvenokārt uz rakstītajiem avotiem, bet daļa autoru tos bija papildinājusi ar arheoloģisko pētījumu liecībām.

Otrā referātu grupa bija veltīta robežapgabalos pastāvējušo piļu kā celtnu vai saimniecības centru raksturojumam, kuru autori lielākoties balstīja uz arheoloģisko izrakumu materiāla. Tā, piemēram, Šveices profesors Verners Meiers (*Meyer*) kopā ar Mariju Leticiju Boskardēnu (*Boscardin*) sagatavotajā referātā iepazīstināja ar Belinzonas pili – “atslēgu un vārtiem uz Itāliju”, uzsverot šīs pils kā aizsprostojuma lomu līdz 1500. gadam, vācu arheoloģe Andrea Bulla (*Bulla*) pievērsās 10.–12. gs. zemes nocietinājumiem – “motēm” un agrajām mūra pilīm Vestfālenē, kurās nesen veikti jauni izrakumi, bet franču pētniece Anna Marī Flambarā Erišē (*Flambard Hélicher*) iepazīstināja ar pirmajiem arheoloģiskās izpētes rezultātiem Gannas pili Normandijā, kur bijis iespējams precizēt 10.–13. gs. celto mūru datējumu.

Trešajā grupā var iekļaut dažus referātus, kuros robežas un robežpilis netika apskatītas, bet autori pievērsās citiem ar kasteloloģiju saistītiem jautājumiem. Te var minēt Lielbritānijas vēsturnieka Pītera Pērtona (*Purton*) interesanto ziņojumu par viduslaiku inženieru darbību, apkopojot rakstītajos avotos atrodamās ziņas par kādreiz lietotajām celtniecības ierīcēm un fizikas likumu izmantošanu to attīstīšanā, kā arī izcilā piļu pētnieka Džona Cimmera (*Zimmer*) jaunāko pētījumu rezultātu apkopojumu par barbakānu – vārtu priekšnocietinājumu kādreizējo novietojumu 13. gs. kristiešu celtajā Krakdeševaljē pili Sīrijā.

Latvijas vēstures institūta pārstāve Ieva Ose konferences dalībniekus iepazīstināja ar Vācu ordeņa celtajām robežpilīm Livonijas dienvidaustrumu pierobežā. Tā kā konferences dalībnieki – Rietumeiropas zemju pārstāvji lielākoties Latvijā nebija bijuši, mūsu viduslaiku pils attēlos daudzi skatīja pirmo reizi.

Šajā konferencē no 28 referātiem 15 tika nolasīti angļu, 10 vācu un tikai trīs – franču valodā. Kā atzina ilggadēji dalībnieki, pirmajās konferencēs angļu valoda nav dominējusi, bez tam lielākā daļa piļu pētnieku

tolaik pārvaldījusi vismaz divas, ja ne visas trīs valodas. Diemžēl tagad liela daļa jauniešu, izņemot angļu valodu, citas svešvalodas zina maz.

Konferences laikā divas pilnas dienas un trīs pēcpusdienas vai vakari bija veltīti autobusu ekskursijām uz Dienviddānijas un Ziemeļvācijas viduslaiku pieminekļiem. Dalībniekiem bija iespēja iepazīties ar pastāvošām jauno laiku pilīm – muzejiem, to bagātajām kolekcijām un vēsturiskajiem interjeriem tagadējā Ziemeļvācijā – Gliksburgu un Gotorfu, kā arī vikingu apmetni – muzeju Haithabu Šlēsvīgā. Dienviddānijā tika parādīta ne tikai pašā Obenro pilsētiņā apskatāmā Brundlundas pils – vietējais muzejs, bet arī citi viduslaiku pieminekļi no Ziemeļjūras piekrastes līdz Baltijas jūrai – Ribes pilsvieta un pilsētiņa ar romānisko katedrāli, vēl arvien apdzīvotā Gramas pils, Trejborgas pilsdrupas, Tenderas muzejs, kuram blakus bijušās pils plānojumu iezīmēja dzīvžogs, karaļu pils Sendorboga, kā arī vairākas agro viduslaiku pilsvietas – pilskalni. Jāatzīmē visu pieminekļu labais stāvoklis un tūristu interešu ievērošana, par ko liecināja informatīvi stendi, regulāri pļauta zāle un ērtas atpūtas vietas arī bez maksas pieejamo pieminekļu tuvumā.

Piedalīšanos konferencē “*Château Gaillard XXVI*” Dānijā šī ziņojuma autorei finansēja Eiropas Savienības Izglītības, audiovizuālās un kultūras izpildaģentūras projekts CLT2011/VOL121/*Europäische Burgen als herausragende Zentren frühen Kulturaustausches im Mittelalter* (Eiropas pils kā izcili centri agrajā kultūras apmaiņā viduslaikos).

Ieva Ose

STARPTAUTISKS PROJEKTS “ARHEOLOĢIJA, VARA UN SABIEDRĪBA: SADARBĪBA ARHEOLOĢISKĀ MANTOJUMA SAGLABĀŠANAI”

Cilvēces senākās vēstures izzināšanā milzīga nozīme ir arheoloģiskajam mantojumam. Jau ilgāku laiku, paplašinoties “mantraču” darbībai, nereti veicot arī saimnieciskas darbības, tas ir nopietni apdraudēts gan Latvijā, gan kaimiņvalstīs. Izpostot senatnes liecības, neatgriezeniski tiek zaudēta nozīmīga informācija par zemes vēsturi un iedzīvotāju identitātes saknes. Pieaugošais arheoloģiskā mantojuma apdraudējums rosinājis apvienoties Latvijas, Igaunijas un Krievijas sabiedriskajām, profesionālajām un izglītības institūcijām starptautiskai sadarbībai šīs problēmas risināšanai.

No 2012. gada 1. maija tiek īstenots projekts “Arheoloģija, vara un sabiedrība: sadarbība arheoloģiskā mantojuma saglabāšanai” (Nr. ERLI-